FORUM MARINUMIN KOKOELMAOHJELMA VUOSILLE 2026–2029

Forum Marinum 2026

Kannen kuva: Sigyn hinauksessa. Näkymä telakoitavaksi hinattavan kolmimastoparkki Sigynin kannelta Aurajoen yläjuoksulle.

Teksti: Sari Mäenpää
Kuvat: Jorma Kontio
Taitto: Elina Malmi

www.forum-marinum.fi

SISÄLLYSLUETTELO

1 KOKOELMAOHJELMAN LÄHTÖKOHDAT 4

2 KOKOELMAHALLINNAN TÄRKEIMMÄT TAVOITTEET VUOSILLE 2026–2029 6
2.1. Nykydokumentoinnin kokonaissuunnitelma 6
2.2. Kohti aktiivista tallennuspolitiikkaa 7
2.3. Merisuhde osaksi Forum Marinumin kokoelmatyötä 7
2.4. Kokoelmien saavutettavuuden parantaminen 7
2.5. Museoaluksiin liittyvän osaamisen jakaminen 7

3 FORUM MARINUMIN MERELLISET KOKOELMAT 8
3.1. Forum Marinumissa säilytettävien kokoelmien taustaa 8
3.2. Forum Marinumin hallinnoimat kokoelmat 9
3.3. Esinekokoelmiin liittyvät arkisto- ja kuvakokoelmat 10
3.4. Forum Marinumin käsikirjasto 10
3.5. Forum Marinum tallennusvastuun ulkopuolelle jäävät aihealueet ja objektit 10

4 KOKOELMIEN KARTUNTA JA POISTOT 11
4.1. Forum Marinumin tallennustehtäviä ohjaavat sopimukset 11
4.2. Kokoelmien kartuntatavat 11
4.3. Kartutuksen painopisteet ohjelmakaudella 2026–2029 13

5 MUSEOALUSTEN SÄILYTYS JA HOITO 17
5.1. Museoalusten tallentamisen erityispiirteet 17
5.2. Forum Marinumin ylläpitovastuulla olevat museolaivat 18
5.3. Liikkuvat alukset 19
5.4. Kokoelmissa olevat veneet 19

6 KOKOELMIEN DIGITOINTISUUNNITELMA 20
6.1. Forum Marinumin kokoelmien digipalvelut 20
6.2. Finna ja monikanavaisuus kokoelmatyössä 20
6.3. Valokuvaus osana kokoelmien digitointia 22

1

KOKOELMAOHJELMAN LÄHTÖKOHDAT

Kokoelmatyö on museoiden ydintehtävä. Kokoelmat muodostavat museoiden tärkeimmän tietovarannon ja välineen hallita pitkäjänteisesti menneisyydestä säilynyttä aineellista ja aineetonta kulttuuriperintöä. Museoiden tehtävänä on myös toimia yhteisöllisenä muistina tallentamiensa kokoelmien kautta. Yhteiskunnan muutosten on siten näyttävä myös kokoelmatyössä. Ei vain tallennettavien ilmiöiden valinta, mutta myös niihin sisältyvän tiedon ja kokoelmien olosuhteiden tarkkailu ovat kokoelmatyön ydintehtäviä. On muistettava, että jokainen toimenpide, joka museo-objektille tehdään tai jätetään tekemättä, vaikuttaa sen aitouteen.

Kokoelmaohjelmassa kiinnitetään huomiota erityisesti kokoelmien digitointiin ja saavutettavuuden edistämiseen OKM:n Museopoliittisen ohjelman 2030 valtakunnallisten linjausten mukaisesti. Sen kuudesta painopistealueesta kaksi käsittelevät kokoelmia ja digitaalisuutta (erityisesti kokoelmien saavutettavuutta ja avoimuutta) ja ohjelmassa kirjataan selkeät toimenpiteet näiden osa-alueiden kehittämiseksi vuoteen 2030 mennessä.[1]

Tarkalla kokoelmatehtävän ja kartuntaohjelman määrittämisellä ja kokoelmaprosessien noudattamisella tavoitellaan kokoelmien hallittua eli ilmastollisesti, kulttuurisesti ja taloudellisesti kestävää kartuttamista sekä kokoelmien säilymistä pitkälle tulevaisuuteen. Forum Marinum on sitoutunut kokoelmiensa pysyvään säilyttämiseen Suomen Museolain, valtakunnallisesti sovitun kokoelmayhteistyön, valtakunnallisen vastuumuseotehtävän ja oman perustamisasiakirjansa perusteella.

Käsillä oleva kokoelmaohjelma määrittelee Forum Marinum -säätiön kokoelmatehtävän ja sitä ohjaavat periaatteet vuosille 2026–2029. Kokoelmaohjelma muodostaa perustan jatkuvalle kokoelmatoiminnan strategiselle kehittämiselle ja sitä päivitetään ja täydennetään säännöllisesti. Tässä dokumentissa linjataan olemassa olevat käytännöt sekä lähivuosien tavoitteet kokoelmien kartunnassa, hoidossa ja saavutettavuudessa.

Yksi Forum Marinum säätiön ydintehtävistä on merellisen kulttuuriperinnön säilyttäminen. Säätiö hoitaa säilyttämistehtäväänsä merenkulun valtakunnallisena vastuumuseona, merivoimien museona sekä turkulaisten merimuseokokoelmien ja museoalusten tallentajana. Käynnissä oleva yhteiskunnallinen muutos heijastuu Forum Marinumin tallennustehtävään sekä merenkulun toimialan muutoksen että museoalan muutoksen kautta.

Merenkulussa ja laivanrakennuksessa on tapahtunut useita yritysfuusioita, ja suomalaisten toimijoiden määrä on vähentynyt alan siirryttyä yhä enemmän ulkomaiseen omistukseen. Toisaalta meriteollisuudessa laajan, lukuisista pienistäkin yrityksistä koostuvan alihankkijaverkoston merkitys on kasvanut. Lisäksi vanhoja teknologioita edustavia aluksia korvataan uusilla ympäristövaatimusten vuoksi. Merivoimien kohdalla Euroopan turvallisuuspoliittisen tilanteen muuttuminen lisää muutosvauhtia myös sen aluskannassa ja toiminnassa osana puolustusliitto NATOa.

[1] Opetus- ja kulttuuriministeriön museopoliittinen ohjelma 2030, s. 26–28. https://okm.fi/julkaisu?pubid=URN:ISBN:978-952-263-557-0.

Yllä mainitut muutokset Forum Marinumin toimialalla asettavat paineita ja resurssihaasteita museon kokoelmatyölle. Yhteiskunnan kehityksen ennakoinnin on kuitenkin näyttävä myös museon tallennuksessa, joten erityisesti nykydokumentointia on lisättävä tuntuvasti. Yhteiskunnan kestävyyskysymysten ja ympäristönäkökulman nousu tärkeiksi tekijöiksi merentutkimuksen piirissä vaikuttavat myös Forum Marinumin tallennustehtävään.

Tallennuksen tapojen on oltava entistä kestävämpiä, koska kokoelmien säilyttäminen kasvattaa niiden vaatimien tilojen energiantarpeen vuoksi museon hiilijalanjälkeä. Kokoelmia pitää myös ymmärtää uudella tavalla: merta ei pitäisi tarkastella pelkästään ihmisen toiminnan alustana. Mereen itseensä ja sen pinnan alla tapahtuviin, etenkin ihmisen toiminnan seurauksena tapahtuviin muutoksiin, on kiinnitettävä huomiota myös merenkulun kulttuuriperinnön tallennuksessa.

Vuonna 2023 Forum Marinumissa käyttöön otettuun, vuoteen 2027 saakka voimassa olevaan strategiaan sisältyy tallennustyötä viitoittavia valintoja. Merellisen ympäristön aktiivinen puolustaminen on tärkeä osa säätiön strategiaa, jota toteutetaan muun muassa toimimalla merellisenä muistina ja verkostoituneena asiantuntijana. Merellinen muisti tarkoittaa juuri museon kokoelmia, missä tehdään työtä tarkkailemalla aineellista kulttuuriperintöä myös ihmisten ja meren välisen suhteen muutoksen näkökulmasta. Muista strategisista kehittymis- ja painopistealueista kokoelmatyötä ohjaa erityisesti Forum Marinumin nostaminen kansainvälisen tason merimuseoksi ja museoaluksiin liittyvän osaamisen jakaminen.

2

KOKOELMAHALLINNAN TÄRKEIMMÄT TAVOITTEET VUOSILLE 2026–2029

2.1. Nykydokumentoinnin kokonaissuunnitelma

Forum Marinum toteuttaa merelliseen kulttuuriperintöön liittyviä tallennustehtäviään entistä enemmän nykydokumentoinnin keinoin. Tätä tavoitetta varten laaditaan nykydokumentoinnin kokonaissuunnitelma.

Nykyajan tallennuksessa organisaatiolle on tärkeää reagoida mahdollisimman ketterästi merkittäviin ajankohtaisiksi nousseisiin ilmiöihin ja äkillisiin muutoksiin. Esimerkiksi koronapandemiaan liittyviä arjen ja toimintaympäristön mullistuksia tallennettiin Forum Marinumissa ja muissa suomalaisissa museoissa. Forum Marinum on suorittanut myös tärkeiksi arvioitujen kohteiden, kuten yksittäisten käytöstä poistuvien alusten ja satama- ja telakkarakenteiden, pikadokumentointeja.

Heräteraivaaja Kuha 24 odottaa romuttamista Pansion telakalla 15. joulukuuta 2025.

2.2. Kohti aktiivista tallennuspolitiikkaa

Forum Marinumin kokoelmatyössä pyritään aktiiviseen tallennukseen passiivisen kartutuksen sijaan. Tulevalla ohjelmakaudella tehdään tiivistä yhteistyötä muiden toimialalla toimivien asiantuntijoiden, kuten tutkijoiden, kanssa jotta kokoelmien käytettävyys lisääntyisi.

Kokoelmatyön resurssit kohdistetaan entistä tarkemmin ajankohtaisten ilmiöiden tallentamiseen nykydokumentoinnin keinoin. Kokoelmatyössä on pyrittävä kokoelmien tietovarantojen aiempaa huolellisempaan tallennukseen niin, että kokoelmia koskeva tieto saadaan paremmin ja yhdenmukaisemmin talteen. Sen sijaan, että kartuttaisimme materian määrää, pyrimme parantamaan niihin liittyvän tiedon määrää ja laatua.

2.3. Merisuhde osaksi Forum Marinumin kokoelmatyötä

Kokoelmaohjelmaan vaikuttavat myös museon tavoitteet kullakin strategiakaudella. Nykyisessä strategiassamme erityisesti kokoelmatyöhön vaikuttavia tavoitteita ovat merellisenä muistina toimiminen ja ihmisten muuttuvan merisuhteen tallentaminen. Tällä ohjelmakaudella merisuhde nostetaan yhdeksi keskeiseksi näkökulmaksi kokoelmien hankintapäätöksissä ja luetteloinnissa. Tämä edellyttää myös uutta lähestymistapaa kokoelmien kartuttamiseen ja tutkimiseen.

2.4. Kokoelmien saavutettavuuden parantaminen

Forum Marinumin yksi keskeinen strateginen tavoite on olla kansainvälisen tason merimuseo. Tämä edellyttää laatutason huomioon ottamista myös kokoelmatyössä. Valtakunnallisessa vastuumuseotehtävässä kokoelmatyön suunnitelmallisuus korostuu etenkin kulttuuriperinnön tallennustyönjaossa. Forum Marinumin rooliin merenkulun valtakunnallisena vastuumuseona kuuluu muun muassa vesiliikennettä tallentavien muistiorganisaatioiden tallennustyön koordinointi ja siten merenkulun kulttuuriperinnön säilyttäminen Suomessa.

2.5. Museoaluksiin liittyvän osaamisen jakaminen

Museoalukset ovat Forum Marinumin keskeinen painopistealue. Forum Marinum ottaa koordinoivan roolin museoalusten ylläpitoon kytkeytyvässä yhteistyössä paitsi valtakunnallisesti myös kansainvälisesti.

Uuden kokoelmaohjelmakauden tavoitteena on vahvistaa Forum Marinumin toimintaa museolaivojen osaamiskeskuksena, jonka kehittämissuunnitelma toteutetaan osana Sigynin jatkohanketta. Osaamiskeskuksen tavoitteena on paitsi museoaluksia koskevan yhteistyön tiivistäminen sekä sisäisesti että verkostoissa, myös luontevien yhteistyön paikkojen löytäminen ja synergian hakeminen. Lisäksi parannetaan edellytyksiä valtakunnalliselle ja kansainväliselle yhteistyölle osaamisen kehittämiseksi ja tiedon tuottamiseksi.

3

FORUM MARINUMIN MERELLISET KOKOELMAT

3.1. Forum Marinumissa säilytettävien kokoelmien taustaa

Kun Turun kaupunki lakkautti Turun merenkulkumuseon toiminnan vuoden 1999 alusta, kaupunginhallitus siirsi sen tehtävät ja toiminnot Forum Marinum -säätiön ylläpidettäviksi[2]. Tässä yhteydessä Turun kaupunki siirsi Åbo Akademin säätiön ja Oy Rettig Ab:n kanssa solmimansa esinekokoelmien talletussopimukset Forum Marinum -säätiön hoidettaviksi. Åbo Akademin säätiön esinekokoelmia kohdellaan ”ainaistalletuksena” Forum Marinum-säätiölle. Åbo Akademin säätiön merihistoriallisen kokoelman yhteydessä Forum Marinumiin siirtyivät talletuksina myös Åbo Akademin säätiön ylläpitämään merimuseoon talletetut Turun Laivapäällikköyhdistyksen sekä Nautical Club -yhdistyksen esine- ja taulu- ja kehystettyjen valokuvien kokoelmat.[3] Tässä yhteydessä silloiselle Turun maakuntamuseolle — nykyiselle Turun kaupunginmuseolle— kuuluvia esineitä siirrettiin Forum Marinumin tiloihin.

Forum Marinum -säätiön omia kokoelmia on kartutettu vuoden 1999 alusta lähtien. Suurin osa Forum Marinumin nyt karttuvasta kokoelmasta on esineitä sekä analogisesti tai digitaalisesti syntynyttä kuva-aineistoa. Forum Marinumin omien kokoelmien laajuus on yhteensä melkein 9 800, joista kuva-aineistoa on 6 220 (tilanne vuonna 2025). Suuri osa kuva-aineistoista on museon oman toiminnan kuvallista tallennusta. Museon FME/FMV-kokoelma on säätiön omaisuutta ja sen voidaan sanoa muodostavan Forum Marinumin ydinkokoelman. Kokoelmajärjestelmään luetteloitujen kokoelmien laajuus on yhteensä noin 17 500 (tilanne vuonna 2025).

Puolustusvoimilta tulevan uuden esinekartunnan osalta museointipäätöksen tekee aina Sotamuseo. Sotamuseon tallentama esineistö pysyy Sotamuseon kirjanpidossa ollen puolustusvoimille kuuluvaa valtion omaisuutta. Forum Marinum ylläpitää luetteloa hallussaan olevasta Sotamuseon esineistöstä.

Sotamuseon kanssa jatketaan Puolustusvoimilta tulleen ns. LME-merkinnällä olevan esineistön kirjaamista Sotamuseon kokoelmiin. Esineistön luettelointitietoja täydennetään ja tietoja toimitetaan Sotamuseolle.

[2] Turun kaupungin ja Åbo Akademin säätiön välillä tehtiin sopimus vuonna 1982, jolla siirrettiin osa Åbo Akademin säätiön hallinnoimista merenkulkumuseon kokoelmista Turun kaupungin hallintaan. Siirrosta on tehty uusia talletussopimuksia Forum Marinum-säätiön, Turun kaupungin ja Åbo Akademin säätiön kanssa, päivätty 6.11., 20.11. ja 27.11. 2000.

[3] Viimeisin talletussopimus Turun laivapäällikköyhdistyksen, Nautical Clubin ja Forum Marinum-säätiön välillä on päivätty 1.12.2008.

3.2. Forum Marinumin hallinnoimat kokoelmat

Forum Marinum säätiö hallinnoi useita kokoelmia ja kokoelmatyyppejä, joista kaikki eivät ole säätiön omistuksessa. Alla on luettelo Forum Marinumin hallintaan kuuluvista kokoelmatyypeistä, alakokoelmista ja talletuksista vuonna 2025:

- Åbo Akademin merihistoriallinen esinekokoelma (SIE)
- Åbo Akademin merihistoriallinen kuvakokoelma (SIV)
- Forum Marinum -säätiön esinekokoelma (FME)
- Forum Marinum -säätiön kuvakokoelma (FMV)
- Nautical Club esinekokoelma (NC)
- Nautical Club kuvakokoelma (NCV)
- Laivapäällikköyhdistyksen esinekokoelma (SBF)
- Laivapäällikköyhdistyksen kuvakokoelma (SBV)
- Suomen laivastomuseon esinekokoelma (LME)
- Turun maakuntamuseon talletus (TMM)
- Bore-varustamon pienoismallikokoelma (BOR)
- Muut talletukset (DEP)
- Forum Marinumin kirjastokokoelma (FMK) (käyttökokoelma)
- Åbo Akademin karttakokoelma (SIA)

Nelimastoparkki Mariechenin miehistö lemmikkeineen ryhmäkuvassa Maarianhaminassa vuonna 1913.

3.3. Esinekokoelmiin liittyvät arkisto- ja kuvakokoelmat

Forum Marinumilla ei ole varsinaista omaa asiakirjakokoelmaa. Forum Marinumiin tallentuu jonkin verran esinekokoelmia taustoittavia asiakirjoja eli verifikaatteja. Näitä ovat tallennuksen yhteydessä syntyvät kuva-aineistot ja raportit; lahjakirjat, talletussopimukset sekä kokoelmatyössä dokumentoinnin yhteydessä syntyvät raportit ja digitaaliset kuvatallenteet.

Forum Marinumissa säilytetään Merivoimien historiaan liittyviä asiakirjoja. Aineistot liittyvät kokoelmissa oleviin esineisiin tai ne dokumentoivat poistuneita järjestelmiä, joita ei ole päätetty fyysisesti säilyttää. Merivoimien arkistoaineistojen säilyttämispaikasta ja säilyttämisen periaatteista on neuvoteltava Sotamuseon ja Kansallisarkiston kanssa kokoelmaohjelmakauden kuluessa.

Forum Marinumin yhteydessä toimii merenkulun, kalastuksen ja merellisen kulttuurin historiaan liittyvää arkistoaineistoa tallentava Sjöhistoriska Institutet vid Åbo Akademi, jolla on oma kokoelmapoliittinen ohjelmansa, mutta jonka kanssa tehdään yhteistyötä myös kokoelmien kartutuspäätöksissä.

3.4. Forum Marinumin käsikirjasto

Linnanpuomin rakennuksen toimisto- ja osin kokoustiloihin on sijoitettu ensisijaisesti Forum Marinumin oman henkilökunnan työtä palveleva käsikirjasto, joka luetteloitiin kokoelmatietokantaan vuonna 2022. Nyt täydentävää luettelointia hoitavat museon vapaaehtoiset amanuenssin ja kokoelma-amanuenssin johdolla. Kirjastoa tulee arvioida ennen muuta työvälineenä, jolla varmistetaan tietopalveluiden sujuvuus ja kokoelmiin liittyvän tiedon nopea saatavuus.

3.5. Forum Marinum tallennusvastuun ulkopuolelle jäävät aihealueet ja objektit

Säätiön tallennusvastuun ulkopuolelle jää museoiden välille sovitun tallennustyönjaon ja erillisten sopimusten perusteella seuraavat aineistot:

Museoviraston, Turun kaupunginmuseon sekä muuhun aluemuseotoiminnan piiriin lakisääteisesti kuuluva merihistoriallinen tai merellistä rakennettua ympäristöä koskeva aineisto.

Suomen merimuseon toimialueeseen liittyvää aineisto. Luotsaustoiminta, meriturvallisuus, väylänhoito ja merenkulkuhallinto kuuluvat Suomen merimuseon tallennusvastuuseen. Museoviraston toimialaan kuuluvat myös muinaismuistolain perusteella kuuluvat vedenalaiset kohteet ja löydöt.

Kansallisarkiston, Sotamuseon ja Puolustusvoimien, maakunta- ja kaupunginarkistojen toimialaan arkistolain perusteella kuuluvat valtion ja kuntien hallinnon tuottamat asiakirjat, ellei tallentamisesta ole erikseen sovittu.

Forum Marinumin tallennusvastuun ulkopuolelle jäävät myös Tekniikan museon toimialaan kuuluvat koneet ja laitteet tai niiden osat sekä Kymenlaakson museoon kuuluvan Merivartiomuseon toimialaan kuuluvat aineistot.

TAKOn tallennustyönjaon mukaisesti jollekin muulle museolle säädetty tallennustehtävä jää myös Forum Marinumin tallennusvastuun ulkopuolelle.

4

KOKOELMIEN KARTUNTA JA POISTOT

4.1. Forum Marinumin tallennustehtäviä ohjaavat sopimukset

Forum Marinumin tehtävänä on kerätä, tallentaa ja säilyttää merenkulun kulttuuriperintöä. Museolain (314/2019) säilyttämiseen liittyvänä tavoitteena on ylläpitää ja vahvistaa yksilöiden ja yhteisöjen ymmärrystä ja osallisuutta kulttuurista, historiasta ja ympäristöstä sekä edistää kulttuuri- ja luonnonperinnön säilymistä tuleville sukupolville. Merellisen kulttuuriperinnön säilyttäjänä Forum Marinumin tärkeimpänä tehtävänä on siten turvata kokoelmiensa säilyminen tulevaisuutta varten, lisätä sen merkityksen ymmärtämistä sekä huolehtia tallennustehtävän edellyttämästä museoammatillisen toiminnan tasosta.

Forum Marinum -säätiön tallennusvastuu on määritelty säätiön sääntöjen toisessa pykälässä: ”Säätiön tarkoituksena on Suomen lounaisrannikon, Saaristomeren ja Itämeren merellisen kulttuuriperinteen vaaliminen ja säilyttäminen. Tarkoituksensa toteuttamiseksi säätiö toimii merenkulun valtakunnallisena erikoismuseona sekä sotahistoriallisena erikoismuseona, jonka tehtävänä on Merivoimien historian säilyttäminen.” Kokoelmatyötä ohjaa lisäksi Puolustusvoimien ja Forum Marinumin välinen museoyhteistyösopimus vuosille 2025–2030.

Forum Marinumin tallennustehtävää määrittää myös Suomen merimuseon kanssa sovittu keskinäinen tallennustyönjako[4] sekä Forum Marinumin asema valtakunnallisena vastuumuseona, jonka mukaan se vastaa suomalaisen merenkulun kulttuuriperinnön tallennuksen koordinoinnista. Vastuumuseon tehtävät tulevat laista, ja niistä tehdään tarkka sopimus Museoviraston kanssa joka neljäs vuosi.[5] Viidestä laissa mainitusta valtakunnallisten vastuumuseoiden tehtävistä kolme koskee kokoelmatyötä, nimittäin kulttuuriperintötyön kehittäminen, kulttuuriperinnön valtakunnallisena asiantuntijana toimiminen ja merenkulun kulttuuriperinnön tallentamisen ja digitaalisen saatavuuden edistäminen.[6]

Forum Marinumin toimintaa sitoo ja sen valtakunnallista kokoelmatehtävää määrittää myös Museoviraston kanssa tehty tallennusvastuusopimus (TAKO). TAKO on ammatillisten museoiden tallennus- ja kokoelmayhteistyöverkosto.[7] TAKOssa on seitsemän aihepiirien mukaan muodostettua poolia eli yhteistyöryhmää. Poolit organisoivat jäsenmuseoidensa yhteisiä nykydokumentointiprojekteja. Forum Marinum osallistuu aktiivisesti Pooli 5:n (viestintä, liikenne ja matkailu) toimintaan.

4.2. Kokoelmien kartuntatavat

Lahjoitukset ja talletukset

Forum Marinum -säätiölle ostetaan kokoelmiin objekteja vain poikkeustapauksissa ja päätös tehdään esinekohtaisesti. Forum Marinum -säätiö voi ottaa vastaan lahjoituksia ja testamentteja. Lahjoituksen vastaanottaminen ei kuitenkaan ole automaattista, vaan hankintapäätökseen vaikuttaa kokoelmapolitiikassa mainitut tallennusvastuualueet, kokoelmien painopisteet, säätiön strategia ja havaitut aukot

[4] Sopimus päivitetty vuonna 2018. Merenkulun kokoelmien kartuttamisen osalta Forum Marinum-säätiö sopi Suomen merimuseon kanssa työnjaosta ensimmäisen kerran vuonna 2003. Alueellisesta tallennustyönjaosta luovuttiin vuonna 2018.

[5] Nyt on käynnissä Valtakunnallisen vastuumuseotyön suunnitelma vuosille 2024–2027.

[6] Museolaki 314/2019, 9§.

[7] Lisää verkoston toiminnasta https://www.takoverkosto.fi/.

Helge Aaltosen työkalupussi.

kokoelmissa. Tarjouksia käsitellessä otetaan huomioon myös jo kokoelmissa olevat vastaavat objektit. Lahjoitetun aineiston omistus ja hallintaoikeus siirtyvät Forum Marinumille juridisesti vasta silloin, kun molemmat osapuolet ovat allekirjoittaneet lahjakirjan. Tähän hetkeen saakka objekti on lahjoittajan omaisuutta.

Omistusoikeuden siirto edellyttää myös lahjoittajan omistusoikeuden tarkistamista varsinkin arvokkaiden objektien kohdalla; iäkkäiden henkilöiden kohdalla olisi hyvä, jos edunvalvoja tai rintaperillinen olisi mukana lahjakirjaa allekirjoitettaessa. Lahjakirjaan mahdollisesti sisällytetyt ehdot eivät saa rajoittaa Forum Marinumin oikeutta käyttää esinettä haluamallaan tavalla. Lisäksi kokoelmiin ei hankita esineitä, joiden alkuperä tai saantitapa on kyseenalainen tai epäselvä.

Forum Marinumiin on vastaanotettu myös talletuksia eli objekteja, joiden hallintavastuu on siirtynyt säätiölle ilman omistusoikeutta. Talletussopimuksessa museo on sitoutunut huolehtimaan niistä samalla tavalla kuin omistamistaan esineistä. Kun talletus otetaan vastaan, laaditaan esineiden kuntokartoitus ja tähän käytetään tarvittaessa konservaattoria. Tallettaja maksaa kuntoraportista mahdollisesti aiheutuneet kustannukset. Lisäksi esineen säilyttämisestä ja hoidosta muodostuvat kustannukset on mainittava sopimuksessa. Museo voi periä säilyttämisestä ja hoidosta vuokraa, joka kattaa säilytystilojen ja muiden tallennukseen liittyvien kokoelmapalveluiden kustannukset.

Talletetun esineen tai kokoelman hallinta ja käyttö aiheuttavat usein taloudellisia velvollisuuksia ja ääritapauksissa jopa korvausvelvollisuuden. Forum Marinumin toiminnan ja tarkoitusperien kannalta merkityksettömän aineiston vastaanottamista talletuksena vältetään.

Nykydokumentointi

Nykydokumentointi on museoiden yleisesti käyttämä menetelmä, jonka avulla on mahdollista kartuttaa ja täydentää kokoelmia tallentamalla oman ajan ja käsillä olevan hetken ilmiöitä sekä säilyttämällä niistä tietoa tulevaisuutta varten. Nykydokumentointi voi olla aineellisen tai aineettoman kulttuuriperinnön tallentamista tai molempia.

Tähän mennessä Forum Marinum on tallentanut myös yhteistyössä TAKO:n ja muiden museoiden kanssa esimerkiksi merenkulkijoiden työtä ja elämää laivayhteisöissä, suomalaista risteilykulttuuria, koronapande-

mian vaikutusta merenkulkuun, meriteollisuuteen kytkeytyvien yritysten toimintaa ja satamien kuljetusvirtoja. Yhtenä ohjelmakauden tavoitteena on Laivue 2020-hankkeen nykydokumentointi. Kaudella pyritään myös dokumentoimaan lähitulevaisuudessa poistuvaa Merivoimien kalustoa ja niissä työskenteleviä henkilöitä.

4.3. Kartutuksen painopisteet ohjelmakaudella 2026–2029

Museoviraston kanssa sovitut Forum Marinumin valtakunnallisen talletuksen painopisteet ovat:

Ammattimainen merikalastus; Saariston merelliset elinkeinot; Talonpoikaispurjehdus ja saariston kulttuuri; Merimiehet; Merivoimat; Merisotakoulutus; Meriteollisuus; Veneveistämöt sekä Kauppamerenkulku (erityisesti rahtiliikenne ja varustamot).[8]

Forum Marinum -säätiön kokoelmiin tallennettavan aineiston tulee olla hyväkuntoista. Sen tulee lisäksi olla vaikutuksiltaan merkittävää, aikanaan innovatiivista, kehitystä suuntaavaa tai muuta kulttuuriperinnön ymmärtämistä edistävää materiaalia. Aineiston tulee sisältyä Forum Marinumin tallennusvastuualueisiin ja huomioida merenkulun sosiaalinen, kulttuurinen, kansallinen ja sukupuolinen moninaisuus.

Kokoelmia kartutettaessa keskitytään täydentämään kokoelmissa jo olevan valtakunnalliseen tallennusvastuusopimukseen kirjattujen aineistojen aukkoja. Sitä varten ennen kartuntapäätöstä selvitetään olemassa olevat kokoelmat, niiden tietosisällöt sekä tehdään tarjotun aineiston merkitysanalyysi. Kartunta kohdistetaan kokoelmien tietoarvoa lisäävään aineistoon ja samalla selvitetään paikallismuseoiden ja yhdistysten kokoelmat päällekkäisen tallennustoiminnan välttämiseksi. Aineistoa, jolla ei ole kontekstitietoja, ei tule ottaa kokoelmiin, koska sen museoarvo on olematon.

Kokoelmia kartutetaan tällä ohjelmakaudella seuraavien periaatteiden mukaisesti museon valtakunnallisilla tallennusvastuualueilla:

Ammattimainen merikalastus

Kokoelmassa on ammattikalastukseen liittyviä objekteja vain vähän, eikä aihealueen aineistoja ole viime vuosina kartutettu aktiivisesti tai systemaattisesti.

Varsinkin modernia ammattikalastusta olisi syytä täydentää tulevaisuudessa. Puutteita on erityisesti nykyaikaisten kalastusmenetelmien (mm. troolikalastus) tallentamisessa. Vanhemman ammattikalastukseen liittyvän esineistön kannalta on muistettava, että Suomessa on useita kalastukseen keskittyviä pienempiä museoita, kuten Ahvenanmaan metsästys- ja kalastusmuseo Eckerössä ja Kaskisten ja Merikarvian kalastusmuseot, joita olisi tarkoituksenmukaista tukea tallennustyössä ja kokoelmien säilyttämisessä.

Forum Marinum on tehnyt tallennusyhteistyötä Suomen Kalastusmuseoyhdistyksen sekä muiden kalastuksen historiaa tallentavien museoiden kanssa. Suomen Kalastusmuseoyhdistys lahjoitti kokoelmansa Erämuseosäätiölle vuonna 2025. Jatkossa olisi syytä keskustella kokoelmayhteistyöstä Erämuseosäätiön kanssa tämän aihealueen tallennuksen järjestämiseksi.

[8] Suomen merimuseon kanssa tehdyn sopimuksen mukaisesti Forum Marinum keskittyy rahtiliikenteen ja varustamojen historian tallentamiseen.

Saariston merelliset elinkeinot

Merellisiin elinkeinoihin liittyen suurimman esinekokonaisuuden Forum Marinumin kokoelmassa muodostavat erilaiset saaristossa käytetyt veneet, muun muassa verkkoveneet, ruuhet ja jollat. Myös museon venemoottorikokoelmassa on saaristossa yleistä tyyppiä olleita pieniä moottoreita, mm. veneen keskimoottoreita. Muiden aihealueiden osalta esineitä on karttunut niukemmin. Saariston merellisiä elinkeinoja tallentavat kuitenkin Forum Marinumin ja muiden suurempien museoiden lisäksi monet pienemmät rannikon ja saariston museot, kuten Houtskarin saaristomuseo Paraisilla, Kustavin museo, Rymättylän museo ja Borstön museo Nauvossa. Jatkossa vastuualueen säilymisen kannalta olisi tärkeää tehdä yhteistyötä erilaisten paikallisten toimijoiden kanssa niin, että saariston merellisten elinkeinojen tallennusta, säilymistä ja esittämistä erilaisille yleisöille voidaan edistää yhdessä.

Talonpoikaispurjehdus ja saariston kulttuuri

Tämä aihealue on karttunut viime vuosina lähinnä veneiden osalta. Meillä on esimerkiksi jonkin verran talonpoikaispurjehdukseen liittyvien veneiden nimikylttejä, talonpoikaispurjehdukseen liittyviä maalauksia ja talonpoikaislaivureiden muotokuvia. Rannikko- ja saaristolaiskulttuuria tallentavat myös ainakin länsirannikon museot, Kymenlaakson museo ja useimmat merimuseot sekä Espoon museo (Pentalan saaristolaismuseo). Tämän aihealueen osalta olisi nimenomaan vesiliikennettä tallentavien museoiden yhteistyön kautta tärkeää pitää huolta siitä, että rannikko- ja saaristolaiskulttuuria tallentuu kattavasti johonkin ammatilliseen museoon, vaikka ei välttämättä Forum Marinumin kokoelmiin.

Merimiehet ammattiryhmänä

Meriammattien kohdalla Forum Marinumissa on suurin aukko koneajan, etenkin höyrylaivoissa työskennelleiden, merenkulkijoiden tallennuksessa. Tallennustyötä on tosin tehty jonkin verran nykydokumentoinnin kautta, joiden yhteydessä Forum Marinumiin on kertynyt kuva- ja haastattelumateriaalia matkustajalaivojen merityöstä. Viime vuosina nykydokumentointien tuloksena on kokoelmiin tallentunut naisten työtä paitsi meriammateissa, myös telakoiden siivous- ja vedenpoistotyössä. Etenkin naisten ja miehistöön kuuluvien merityötä tulisi kuitenkin tallentaa aktiivisemmin. Myös muista EU-maista sekä EU:n ulkopuolisista maista tulleiden merimiesten tallennuksessa on suuria aukkoja. Kaikkien merenkulun ammattiryhmien olisi hyvä olla edustettuna museon kokoelmissa. Merenkulkijoiden tallennuksessa tulisi ottaa huomioon nykyistä enemmän erilaiset vähemmistöryhmät, etnisyys, eri sukupuolet sekä seksuaaliset suuntautumiset. Ihmisen ja meren suhdetta on myös mahdollista tallentaa meriammateissa toimivien ihmisten kautta.

Meriteollisuus

Forum Marinum on tallentanut aineistoja paitsi laivanrakennuksesta myös laivamoottorien valmistuksesta ja siihen liittyvistä konepajatoiminnoista. Painopiste on kuitenkin ollut perinteisissä (tai vanhoissa) työtavoissa. Modernein, erityisesti 1900-luvun lopun ja 2000-luvun alun laivanrakennus on toistaiseksi puutteellisesti, paikoin jopa heikosti edustettuna. Kokoelmissa on vain vähän konkreettisia esimerkkejä nykyaikaisista työkaluista ja tämän päivän kehittyneistä (osin automatisoiduistakin ja tietokoneavusteisista) tuotantomenetelmistä.

Toinen kokoelma-aukko on suomalaiselle meriteollisuudelle tärkeä laivasuunnittelu. Alusten suunnittelutoimintoihin liittyvän aineiston kartuttamista on siksi syytä aktiivisesti edistää. Laivadesignin lisäksi laivojen sisustussuunnittelu ja -rakentaminen kuuluvat aihealueisiin, joita tulisi tallentaa nykyistä enemmän.

Veneveistämöt

Kokoelman veneenrakennukseen liittyvät esineet ovat pääasiassa veneitä tai niiden mukana kertynyttä materiaalia. Forum Marinumin kokoelmaan kuuluvat veneet on rakennettu pääasiassa kotimaassa, suuremmilla veistämöillä, veneveistäjien omissa pienyrityksissä tai harrastajien toimesta 1920–1980-lukujen aikana. Parhaiten kokoelmissa on edustettuna Turun Veneveistämö (Åbo Båtvarv). Kokoelmaan kuuluu myös veneveistämöiltä peräisin olevia työkaluja ja veneiden rakennuksessa käytettyjä puolimalleja ja mallikaaria. Uudemmalta ajalta kokoelmaan kuuluu muutama lasikuituveneiden valmistukseen käytetty venemuotti.

Suurimmat aukot Forum Marinumin kokoelmassa liittyvät veistämöillä käytettyihin laitteisiin, joita on suhteellisen vähän verrattuna varsinaisiin veneisiin. Uusimman ajan veneenrakennukseen liittyvän laitteiston sekä moderniin veneenrakennukseen liittyvän työn tallennus on ollut vähäistä.

Merivoimat

Merivoimien kokoelmaa on kartutettu suunnitelmallisesti yhteistyössä Suomen Merivoimien, Sotamuseon ja Puolustusvoimien logistiikkalaitoksen kanssa 2000-luvun alkupuolelta alkaen. Yhteistyössä Puolustusvoimien logistiikkalaitoksen kanssa pyritään olemaan ajan tasalla seuraavien vuosien poistuvasta kalustosta ja suunnittelemaan ennakoivasti mahdollisesti niistä kokoelmiin otettavia kokonaisuuksia.

Kokoelman puutteita ovat merivoimien varusmiesten palvelukseen liittyvät muistot, valokuvat ja esineet. Tämän ohjelmakauden kartutuksessa painotamme merisuhteeseen liittyviä näkökulmia varusmiesten mereen liittyvissä kuva-aiheissa ja teksteissä. Merivoimien kokoelmissa on aukkoja erityisesti 1920–1930-luvuilta sekä aivan viime vuosikymmeniltä. Tallennuksessa tulee huomioida myös veteraanisukupolven poistuminen.

Toisena tallennuksen painopisteenä ohjelmakaudella on merivoimien kylmän sodan ajan historia, jota pyritään tallentamaan ja tutkimaan erillishankkeiden avulla. Merisodankäynnissä tapahtuvaa muutosta pyritään seuraamaan osallistumalla puolustusalan tapahtumiin.

Rannikkotykistön historiaan liittyvien kokoelmien tallentamisessa tehdään yhteistyötä Rannikkotykistön perinneyhdistyksen sekä muiden tallennusalueeseen liittyvien yhdistysten ja kiltojen kanssa. Eri linnakekohteita pyritään inventoimaan ja edistämään linnakekohteiden säilyvyyttä yhteistyössä Metsähallituksen, yritysten ja kolmannen sektorin kanssa tukemalla heidän kunnostus- ja vapaaehtoistyötään.

M/s Bore ja monitoimialus Botnica Naantalin korjaustelakalla 3. toukokuuta 2023.

Kauppamerenkulku

Vaikka kauppamerenkulun aineistoja on kartutettu Forum Marinumissa säännöllisesti, tilanne on osin samankaltainen kuin meriammattien tallennuksen kohdalla: kokoelmien painopiste on edelleen ennemmin toista maailmansotaa edeltäneessä ajassa kuin modernissa meriliikenteessä. Eniten aukkoja on 1900-luvun lopun ja 2000-luvun alun rahtiliikenteen sekä siihen liittyvien teknologioiden ja työmenetelmien tallennuksessa. Erityisesti pienet suomalaiset varustamot ovat jääneet tallennuksessa vähemmälle huomiolle kuin suuret toimijat. Yksi katvealueista ovat myös useat varustamoihin läheisesti kytkeytyvät yritykset, kuten huolintaliikkeet.

5

MUSEOALUSTEN SÄILYTYS JA HOITO

5.1. Museoalusten tallentamisen erityispiirteet

Forum Marinumin hoitovastuulla on useita museoaluksia ja sillä on hallinnassaan laaja venekokoelma. Kaikki museoalukset eivät ole Forum Marinumin omistuksessa, vaan ne on luovutettu varsinaisen omistajan kanssa tehdyllä sopimuksella säätiön säilytettäväksi ja ylläpidettäväksi. Osa aluksista, kuten suuret museolaivat, pidetään ympärivuotisesti kelluvina vedessä ja osa pienistä aluksista lasketaan veteen kesäkaudeksi ja säilytetään talven yli kuivalla maalla. Osa aluksista ja suurin osa venekokoelmasta on puolestaan nostettu pysyvästi kuiville ja säilytetään joko ulkona Merikeskuksen piha-alueella, ulkotiloissa suojakatoksen alla tai kokonaan sisätiloissa. Lähtökohtaisesti kaikki Forum Marinumin liikkuvat alukset, jotka eivät ole puhtaasti työkäytössä, kuten Linnakevene ja Pikku-Föri, ovat museoaluksia.

Museointivaiheessa alusten säilyttämisen puolesta ovat puhuneet riittävän arvokkaiksi arvioidut erityispiirteet. Museoinnin perusteena on painotettu esimerkiksi tärkeäksi katsottua kansallista kulttuurihistoriallista arvoa, edustavuutta tietyn alustyypin, ilmiön tai aikakauden näkökulmasta sekä kohteen merkittävyyttä laivan- ja veneenrakennustaidon ja teknologisen kehityksen kannalta. Alusten museostatus näkyy niiden hoidossa siten, että alkuperäiset rakennusmateriaalit ja aluksen rakentamisessa käytetyt työtavat pyritään ottamaan mahdollisimman hyvin huomioon ylläpitosuunnitelmissa, korjauksissa ja telakoinneissa. Vanhojen tekotapojen käyttö ja niiden vaaliminen ovat tärkeitä syitä museoalusten säilyttämisessä. Kunnostustöitä tehtäessä käytetyt työmenetelmät, materiaalit sekä töiden tekijät ja ajankohdat kirjataan, jotta tieto välittyy seuraaville tekijöille ja siirtyy sukupolvelta toiselle.

Museoille konservoinnin, restauroinnin ja laivan normaalin ylläpidon ja huollon välisen tasapainon löytäminen on haaste. On siksi välttämätöntä, että koko organisaatiossa on yhteinen ymmärrys alusten ylläpidon kriittisistä kohdista sekä pääasiallisista haasteista. Vuoropuhelun ja esimerkiksi kunnostusperiaatteisiin liittyvien päätösten edistämiseksi on perustettu laivaryhmä, jonka kokoonpanossa yhdistyvät niin laivojen teknisen ylläpidon, tutkimuksen, hallinnon kuin yleisötyönkin näkökulmat. Laivaryhmän roolia tiedonvaihdossa ja päätöksenteossa on edelleen tarkoitus kehittää.

Usein museoaluksien ongelmaksi mielletty alusten ajallinen kerrostuneisuus voidaan tulkita myös arvokkaaksi kokemusperäiseksi tiedoksi, joka on aluksessa itsessään. Museoaluksissa sijaitsevaa kokemusperäistä tietoa voisi käyttää tulevaisuudessa paremmin hyväksi yleisötyössä ja uusien alusten suunnittelussa.

5.2. Forum Marinumin ylläpitovastuulla olevat museolaivat

Organisaation ylläpitovastuulle on luovutettu kolme suurta, ympäri vuoden vedessä kelluvina säilytettävää museolaivaa; fregatti Suomen Joutsen, miinalaiva Keihässalmi ja tykkivene Karjala. Suomen Joutsenen omistaa Turun kaupunki ja Keihässalmen sekä Karjalan Sotamuseo. Aluksiin liittyvistä vastuista on sovittu keskinäisillä sopimuksilla. Lisäksi Forum Marinum vastaa museotoiminnasta ja sen kehittämisestä parkki Sigynillä, jonka omistaa ja jota ylläpitää Museoalus Sigynin säätiö. Sigynin museaalisissa ratkaisuissa toimitaan aktiivisessa yhteistyössä molempien säätiöiden välillä. Forum Marinumin hallinnassa on myös näyttelyalue yksityisellä, Oy S/S Borea Ab:n omistamalla museo- ja hostellilaiva Borella.

Tulevien vuosien strategisena tavoitteena on lisätä museolaivojen ympärivuotista saavutettavuutta, kun ne tähän asti ovat olleet avoinna yleisölle pääosin kesäkaudella. Suunnitelmissa on myös suorittaa museolaivojen osalta merkitysanalyysi, jolle on luotu pohja jo vuonna 2024 toteutetun Sigynin selvityshankkeen yhteydessä. Tunnistettujen merkitysten kautta on mahdollista selventää paitsi yksittäisen aluksen museostatusta, myös tarkentaa kunnostusperiaatteita. Arvottamista voidaan käyttää lähtökohtana myös mahdollisesti tulevaisuudessa eteen tulevissa alusten museointia koskevissa päätöksissä.

Periaatteena on ollut telakoida museolaivat noin kymmenen vuoden välein. Tällä ohjelmakaudella tullaan suorittamaan sekä Suomen Joutsenen että tykkivene Karjalan kuivatelakointi ylläpitosuunnitelman mukaisesti. Suomen Joutsen telakoitiin viimeksi vuonna 2016, ja aluksen seuraava telakointi on suunniteltu vuodelle 2026. Lisäksi laivan rikiin ja runkoon kohdistetaan perusteellinen kunnostus ja muun muassa aluksen kansilankut uusitaan vuoteen 2027 mennessä. Tykkivene Karjalan telakointi suoritetaan vuonna 2027 osana laajempaa hanketta, jossa uudistetaan myös aluksen konseptia ja kävijäkokemusta.

Yhteistyössä Museoalus Sigynin säätiön ja monialaisen ohjausryhmän kanssa jatketaan Sigynin pitkän aikavälin tulevaisuudenratkaisun suunnittelua, jonka tähtäimenä on uuden museoratkaisun toteuttaminen vuonna 2029. Syksyllä 2025 aloitetun ja vuoden 2026 loppuun jatkuvan jatkohankkeen keskeiset osa-alueet ovat konseptointi, laivan kunnostussuunnitelman työstö ja museolaivojen osaamiskeskuksen perusteiden määrittely. Tavoitteena on luoda Sigynin tulevaisuudenkonseptin toteutussuunnitelma vuoteen 2027 mennessä.

Koululaiva Suomen Joutsenen miehistöä pyytämiensä valekarettikilpikonnien kanssa 20.2. 1935 (kuvankäsittelijän värittämä).

5.3. Liikkuvat alukset

Forum Marinumissa on seitsemän liikkuvaa museoalusta. Alusten ylläpitosuunnitelmissa ja säännöllisissä telakoinneissa varmistetaan niiden toimintakuntoisuus ja koneiston toimivuus. Liikkuvan kaluston kohdalla pyritään dynaamiseen konservointiin, jossa esineen toimintakunto pyritään säilyttämään. Merenkulun tarkastajat luokittelevat ja toteavat niiden merikelpoisuuden. Viranomaisluokituksella varmistetaan, että alukset pysyvät pinnalla ja turvallisuusriskit ovat mahdollisimman pienet.

5.4. Kokoelmissa olevat veneet

Museon kokoelmiin kuuluu yli sata erilaista venettä, jotka ovat esillä joko museon näyttelytiloissa tai varastoituna. Veneet on pääasiassa valmistettu 1900-luvun aikana, mutta eniten kokoelmaan kuuluu vuosien 1920–1980 välillä valmistettuja veneitä. Venekokoelmassa on pääasiassa erilaisia purjeveneitä ja moottoriveneitä, joiden rungot on valmistettu puusta, vanerista, lasikuidusta, muovista, alumiinista ja teräksestä.

6

KOKOELMIEN DIGITOINTISUUNNITELMA

6.1. Forum Marinumin kokoelmien digipalvelut

Tässä dokumentissa digipalveluilla tarkoitetaan kokoelmatyössä sisäisesti käytettäviä digipalveluita sekä yleisölle tarkoitettuja kokoelmia koskevia digipalveluita. Kokoelmien digitoinnilla tarkoitetaan puolestaan kuvailutietojen (metadatan) luettelointia sekä itse objektin digitaalista valokuvaamista ja säilyttämistä sähköisesti. Forum Marinumissa on käytössä Varsinais-Suomen museokonsortion käyttämä kokoelmahallintajärjestelmä AINA, josta on avoin rajapinta Finnaan. Käytössämme on myös oma Finnan hallintaliittymäsivu, jonne teemme kuratoituja nostoja ajankohtaisista aineistokokonaisuuksista. Teemme kokoelmista säännöllisiä päivityksiä sosiaaliseen mediaan, tärkeimpinä näistä Instagram, Facebook ja LinkedIn.

Kokoelmien digitointi on tärkeää Forum Marinum -säätiön museotoiminnan ja erityisesti kokoelmien saavutettavuuden kannalta. Digitointi mahdollistaa kokoelmatietojen saavutettavuuden sekä säätiön toimipisteissä että tutkijoiden, opiskelijoiden, viranomaisten ja muiden asiakasryhmien palvelun sähköisten kanavien kautta valtakunnallisesti ja kansainvälisesti. Kokoelmien digitointi edistää myös fyysisten kokoelmien säilymistä, sillä sähköinen tallenne usein riittää objektin tarkasteluun säästäen fyysistä originaalia.

Museon uushankinnat luetteloidaan suoraan kokoelmahallintajärjestelmään ja vanhempia kokoelmia luetteloidaan takautuvasti sekä lahjoituskokonaisuuksina että esineryhmittäin inventointien, näyttelytuotantojen, tutkimushankkeitten ja esinelainausten yhteydessä. Takautuvaa luettelointia tehdään ajan ja resurssien sallimissa puitteissa.

Kokoelmien digitointi on edistynyt Forum Marinumissa viime vuosina hyvin: vuoden 2025 kesäkuussa yli 75 prosenttia luetteloiduista esinekokoelmista on digitoitu. Kuvapuolella vastaava prosenttiluku on 88.

6.2. Finna ja monikanavaisuus kokoelmatyössä

Forum Marinum aloitti systemaattisen, digitoitujen kokoelmiensa julkaisemisen valtakunnallisessa Finna-palvelussa vuonna 2016. Kuvat julkaistaan Finna-alustalla CC BY- tai Public Domain- lisensseillä, ellei tekijänoikeus tai muu syy, esimerkiksi yksityisyyden suoja, sitä estä. Lahjoituksen vastaanottotilanteessa täytyy määritellä etenkin kuvalliselle aineistolle sopiva lisenssi ja kirjata se kokoelmahallintajärjestelmään. Lisenssin määrittely on edellytyksenä kuvatiedoston julkaisemiseen Finnassa.

Forum Marinum julkaisi oman organisaationäkymänsä Finna-alustalla vuonna 2021.[9] Omassa näkymässä voi kohdistaa hakuja pelkästään museon kokoelmiin tai vaikka tietyssä näyttelyssä esillä oleviin kokoelmaobjekteihin. Oma hallintaliittymä mahdollistaa myös erilaisten joukkoistamis- ja tunnistushankkeiden toteuttamisen. Kirjautuneena asiakas voi lisäksi koostaa museon kokoelmista omia suosikkilistojaan ja jakaa linkkejä omissa kanavissaan.

[9] Hallintaliittymä löytyy osoitteesta https://forum-marinum.finna.fi/.

Kesäkuussa 2025 esinekokoelmistamme 73 ja kuvakokoelmistamme 76 prosenttia on avoimesti saatavilla Finnassa. Vuonna 2022 aloimme julkaista kokoelmiamme myös Euroopan Unionin hallinnoimassa Europeanassa[10], joka lisää kokoelmien kansainvälistä saavutettavuutta, näkyvyyttä ja tunnettavuutta. Forum Marinum kohdistaa jatkossakin resursseja kokoelmien digitointiin, mikä tarkoittaa kokoelmista vastaavien henkilöiden jatkuvaa luettelointityötä sekä valokuvaajan työpanoksen kohdentamista luetteloitujen kokoelmien myös takautuvaan valokuvaamiseen.

Strategisena tavoitteena on keskittää digitointi ja kokoelmien verkkosaatavuus Finna.fi-alustalle, koska se toimii alustana myös muille jakamistavoille ja siten digitoitujen kokoelmien jatkokäytölle. Finna.fi on lisäksi kansallisesti ylläpidettävä ja kehitettävä palvelu sekä käyttäjilleen ilmainen.

Toinen strateginen painopiste kokoelmien digitaalisen saatavuuden edistämisessä on jatkaa muiden muistiorganisaatioiden kanssa tehtävää kokoelmien kehittämiseen liittyvää yhteistyötä. Organisaatiorajoja ylittäviin hankkeisiin on helpompi saada ulkopuolista rahoitusta, vuorovaikutus muiden toimijoiden kanssa paranee ja yhteishankkeisiin osallistuminen edistää organisaation osaamisen ja taitojen kehittymistä.

Studiossa valokuvattu merivoimien raskassukeltajan kypärä.

[10] https://www.europeana.eu/fi.

6.3. Valokuvaus osana kokoelmien digitointia

Objektit pyritään kuvaamaan keinovalossa neutraaleissa studio-olosuhteissa. Aina tämä ei ole mahdollista esimerkiksi kohteen suuren koon vuoksi. Museaalisessa esinekuvauksessa periaatteena on ”mitään lisäämättä, mitään poistamatta”, toisin kuin kaupalliseen tarkoituksen otetuissa tuotekuvissa. Tämä ei tarkoita sitä, etteivätkö museoiden esinekuvat voisi olla edustavia ja esteettisiäkin: tavoitteena on, että esinekuvat ovat laadultaan sellaisia, että ne soveltuvat monipuoliseen käyttöön.

Aikaisemmin valokuvaoriginaaleja on skannattu irrallisina tai kansioiden sivuilta. Tämä on nopeaa, muttei automaattisesti laadukasta. Digitoinnin onnistumista rajoittaa esimerkiksi vanhojen valokuvien pintarakenne. Skannaaminen aiheuttaa originaaleille suuren valo- ja lämpörasituksen, sekä usein vielä mekaanisen rasituksen. Kuva-albumejaan lainaksi antavat harvoin ovat tästä tietoisia. Museoissa skannaamisesta on paljolti luovuttu, ja Forum Marinumissa on siirrytty hellävaraisempaan ja laadukkaampaan jäljennöskuvaamiseen. Filmi- ja transparenttimateriaalin osalta tämä on nopeampaakin. Kovin suurten kuvien (piirustukset ja kartat) jäljennöskuvaus voidaan suorittaa osina, jotka yhdistetään kuvankäsittelyssä. Skannaamista käytetään edelleen hyvälaatuisiin, uudehkoihin pintaoriginaaleihin.